

Nemnd for prøving av AS Vinmonopolets beslutninger som innkjøp mv.

Likelydende brev til:

- ✓ • AS Vinmonopolet, Postboks 6953, 0130 Oslo
- Nafstad AS, Postboks 2792 Solli, 0204 Oslo

Vedlagt følger avgjørelse i sak 16/2011.

Bergen 18. juni 2012

Grethe Gullhaug
Leder

Nemnd for prøving av AS Vinmonopolets beslutninger som innkjøp mv.

Likelydende brev til:

- AS Vinmonopolet, Postboks 6953, 0130 Oslo
- Nafstad AS, Postboks 2792 Solli, 0204 Oslo

Vedlagt følger avgjørelse i sak 16/2011.

Bergen 18. juni 2012

Grethe Gullhaug
Leder

Saken gjelder klage fra Nafstad AS på beslutning om å stryke 2 avvikende flaskestørrelser til hovedvariant 3068901 Charlemagne Blanc de Blancs fra basisutvalget. Saken er parallell med klagesak 15/2011, og i likhet med den avgjørelsen slås det fast at det hører inn under Vinmonopolets forretningsmessige skjønn av ta stilling til hvilken grad og i hvilket omfang Vinmonopolet skal akseptere salg av avvikende flaskestørrelser forutsatt at hensynet til likebehandling og forsvarlig saksbehandling blir ivaretatt.

Sak 16/2011: Klage fra Nafstad AS på vedtak om strykning av 2 avvikende flaskestørrelser (37,5 cl og 150 cl) i Vinmonopolets sortiment til hovedvariant 3068901 Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut 75 cl

Den 12. juni 2012 ble det holdt møte i nemnd for prøving av AS Vinmonopolets beslutninger om innkjøp mv.

Til stede: Advokat Grethe Gullhaug (leder), kommunaldirektør Nils Holm, siviløkonom Else Frislid og advokat Odd Anders Nilsen.

Bakgrunn

3068901 Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut 37,5 cl og 3068905 Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut 150 cl ble kjøpt til basisutvalget på bakgrunn av tilbudsforespørsel for avvikende flaskestørrelser som ble publisert på ekstrasnett 8. desember 2008. Produktene ble lansert 1. mai 2009 som avvikende flaskestørrelser til hovedvariant 3068901 Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut.

Retningslinjene for avvikende flaskestørrelser som gjaldt på det tidspunktet da de avvikende variantene av Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut ble kjøpt inn fastsette at *"Vinmonopolet vil omtrent hvert 2. år gjennomføre en full gjennomgang av sortimentet for avvikende flaskestørrelser. Er det behov for ytterligere justeringer utenom vil det bli gjort"*.

Den 26. oktober 2010 publiserte Vinmonopolet informasjon på Leverandørportalen om at dagens avvikende sortiment forlenges inntil nytt konsept er på plass. Her ble det opplyst om at dagens avvikende sortiment var valgt ut på bakgrunn av den mestselgende hovedvarianten, og salgsanalyser viste at antallet avvikende varianter var for høyt. Videre ble det opplyst at:

"Vinmonopolet har sett på ny løsning for dette sortimentet, og intensjonen med en ny ordning for avvikende flaskestørrelser er å gi et mer dynamisk sortiment samt gjøre rutiner og håndtering enklere. Hovedprinsippene i ny løsning er at sortimentet for avvikende flaskestørrelser kategoriseres, og antall avvikende for hver kategori og flaskestørrelse bestemmes basert på en analyse av salg, bredde og økonomi. Alle produkter som blir valgt må igjennom en innkjøpsprosess og kjøpes inn til basisutvalget i en nærmere angitt periode.

Vinmonopolet jobber nå med den praktiske utforming av konseptet. Lanseringstidspunkt for avvikende sortiment endres til januar, og Vinmonopolet lanserer derfor ny modell for avvikende flaskestørrelser i tilknytning til nyhetslanseringen i januar 2012. Dagens avvikende sortiment fortsetter inntil da. Ny informasjon både i forhold til oppsigelse av dagens avvikende sortiment samt tilbudsforespørsel til nytt avvikende sortiment med lansering i januar 2012 vil komme i god tid."

Den 1. juni 2011 publiserte Vinmonopolet informasjon om "Ny modell for innkjøp av avvikende flaskestørrelser" hvor prinsippene i ny modell fremgikk. Det ble videre opplyst at eksisterende avtaler tilknyttet dagens avvikende flaskestørrelser som ikke skulle videreføres ville bli sagt opp i løpet av oktober 2011. Endelig ble det opplyst at det ved konkurrerende tilbud i en produktgruppe, ville Vinmonopolet velge det tilbudet hvis hovedvariant hadde størst salgsvolum i kategori 6 og 7 butikker siste 12 måneder.

Anbudsinnsbydelser for avvikende flaskestørrelser ble publisert på Leverandørportalen 7. juni 2011 med anbudsfrist 4. august 2011.

Innenfor produktgruppe "Musserende vin" ble det opplyst at det skulle kjøpes inn:

2 stk 0,375 l Musserende, halvtørr og tørr
1 stk 0,375 l Musserende, dessertvin
1 stk 1,50 l Musserende, halvtørr og tørr
1 stk 1,50 l Musserende, dessertvin

I anbudsinnsbydelsen valgte Vinmonopolet mao. å skille mellom musserende, halvtørr/tørr (< 75 g/l sukker) og musserende, dessertvin (> 75 g/l sukker). Produktgruppen ble ikke delt opp i prissegmenter, dvs. at all musserende vin med samme sødmebetegnelse skulle konkurrere mot hverandre. Det ble heller ikke skilt mellom champagne og øvrig musserende.

Etter at anbudsinnsbydelsene var lagt ut mottok Vinmonopolet henvendelser fra flere av grossistene, og på denne bakgrunn ble det publisert et dokument med svar på de spørsmål som oftest gikk igjen. Bl.a. ble det presisert at de av dagens avvikende flaskestørrelser som ikke ville bli kjøpt inn til nytt avvikende sortiment med lansering i januar 2012 ville bli strøket fra basisutvalget med virkning fra 1. januar 2012, alternativt overført til bestillings- eller tilleggsutvalget. Samtidig ble det opplyst at tilbudene ville bli vurdert i august måned, og at salget i kategori 6 og 7 siste 12 måneder ville bli lagt til grunn, altså f.o.m. august 2010 t.o.m. juli 2011. I og med at disse tallene ikke forelå i begynnelsen av juni, og for å gi grossistene en pekepinn på hvordan deres produkter var plassert i forhold til konkurrentene, ble det publisert en salgsrapport som viste produktgruppeinndeling og salget av de mestselgende hovedvariantene i kategori 6 og 7, f.o.m. juni 2010 t.o.m. mai 2011.

Den 29. august 2011 publiserte Vinmonopolet en oversikt over de produkter som ville bli kjøpt inn som avvikende flaskestørrelser for lansering i Vinmonopolets basisutvalg i januar 2012, samt informasjon om dette. Her ble det også informert om at eksisterende avtaler tilknyttet dagens avvikende flaskestørrelser som ikke ville bli videreført ville bli sagt opp i løpet av oktober 2011.

Selve salgsrapporten som viste salg av hovedvariant i basis kategori 6 og 7 siste 12 måneder (1. august 2010 – 31. juli 2011) ble publisert på Leverandørportalen 29. august 2011. Rapporten ble brukt som grunnlag for innkjøp av avvikende flaskestørrelser til nytt sortiment

Klager innga tilbud på anbudsinnsbydelse 2000187 Avvikende flaskestørrelse Musserende vin; Charlemagne Blanc de Blancs Brut 37,5 cl og 150 cl. Salgsrapporten viste at salgsvolumet av hovedvarianten i kategori 6 og 7 siste 12 måneder er 10.731 liter, hvilket ikke var tilstrekkelig til å vinne tilbudet. Til sammenligning hadde den mestselgende varianten Prosecco de Valdobbiadene Brut et salgsvolum på 110.536 liter, som igjen ga listeføring på både 37,5 cl og 150 cl. Castellblanch Carat Seco hadde salgsvolum på 38.426 liter og fikk listeføring på 37,5 cl. Mestselgende variant innenfor musserende vin, type dessertvin, var Martini Asti med salgsvolum på 55.154 liter. Dette produktet fikk listeføring på både 37,5 cl og 150 cl.

Klager mottok brev om vedtaket om strykning fra Vinmonopolet 14. oktober 2011, og påklaget vedtaket 3. november 2011. Klagen er fremsatt rettidig.

Kort om saksbehandlingen som har vært fra nemnda side:

Nemnda behandlet nærværende sak og parallell sak (sak 15/2011) i nemndsmøte 9. mars 2012. Nemnda konkluderte med at det var behov for å innhente nærmere opplysninger, og ba om svar på tre tilleggsspørsmål:

***”Spørsmål 1:** Hvilke regler / hvilken prosess gjaldt da de to klagerne i sin tid fikk sine produkter/ flaskestørrelser inn i Vinmonopolets sortiment? A) hvilke regler gjaldt for innkjøp og B) hvilke regler gjaldt for avvikling? Hvis Vinmonopolet, i tillegg til redegjøre generelt, også kan si noe om de to klagerne spesielt setter vi pris på det.*

***Spørsmål 2:** Vi har nemndspraksis som omhandler strykning av produkter fordi det aktuelle produktet ikke har oppnådd segmentmålet. Her har vi også klare forskriftsbestemmelser og instruksbestemmelser. Vi har vel også praksis på at et produkt strykes under henvisning til privatrettslig mislighold (for eksempel manglende leveranse etc.). Kan Vinmonopolet si noe om hvordan den strykningsprosessen som er gjennomført i sak 15 og 16 for 2011 forholder seg til innkjøpsforskriftens strykningsregler (når strykning gjennomføres fordi segmentmål ikke er nådd)?*

***Spørsmål 3:** Kan Vinmonopolet kort forklare hva vedlegg 3 til sak 15/2011 egentlig er for et dokument? Er det en tilbudsforespørsel, eller er det noe annet?”*

Svar fra Vinmonopolet forelå 19. mars 2012, og i ettertid har både klager og Vinmonopolet kommet med tilleggsuttalelser i til saken.

Klager anfører at begge de to avvikende variantene av Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut hver for seg selger mer enn produktet som ligger på sisteplass i rangeringsrapporten for august 2011 (4276101 Baron-Fuente Tradition Brut), og strykningsvedtaket/ meldingen om opphør av videre salg derfor må settes til side.

Klager skriver videre at de forholder seg til rangeringsrapporten og salgstall basert på tall fra Vectura fordi Vinmonopolet ikke offentliggjør tilsvarende salgsstatistikk for avvikende flaskestørrelser i kategori 6 og 7. Videre påpekes det at innsalget av variant 3068905 150 cl er så høyt at den ville vært på 6. plass i denne rangeringsrapporten.

Videre anfører klager at de ikke er gitt anledning til å lansere avvikende flaskestørrelser i testutvalget, jf brev om testutvalg 2012, datert 27. juli 2011, noe som innebærer en vesentlig begrensning i adgangen til fortsatt listeføring av de nevnte flaskestørrelsene.

Klager anfører også at beslutningen om strykning fremstår som en de facto ”forretningsnektelse” som følge av Vinmonopolets beslutning om endring av sortimentsstruktur, kombinert med blant skrankene i adgangen til å lansere produkter i testutvalget.

Endelig bes det om at klagen gis oppsettende virkning gjennom utsatt iverksetting av beslutningen inntil saken er ferdigbehandlet i klagenemnda.

Vinmonopolet fastholder at vedtaket om å avslutte avtale om innkjøp av de to avvikende variantene 3068905 3068902 Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut 150 cl og 37,5 cl er gjort på riktig måte.

Klagen omhandler Vinmonopolets innkjøp og avslutning av avvikende flaskestørrelser, noe som er en utvidelse av eksisterende innkjøp med plass i basisutvalget. Størrelse og retningslinjer for dette hører inn under Vinmonopolets forretningsmessige skjønn.

Det fremgår følgende av innkjøpsreglementet punkt 7.1:

Vinmonopolet kan ut fra markedsmessige kriterier tillate flere emballasje-størrelser per produkt.

Formålet med avvikende emballasjestørrelser er å dekke publikums behov for mindre/andre enheter enn helflaske, og anses som viktig for å sikre en alkoholpolitisk bredde i sortimentet i forhold til volum.

Avvikende emballasjestørrelser defineres som flaskestørrelser som er mindre eller større enn hovedvarianten av samme produkt. Hovedvarianten defineres som den flaskestørrelsen av et produkt som har størst salg i kategori 6 og 7 butikkene de siste 12 måneder.

Vinmonopolets basis- og partiutvalg skal være sammensatt ut fra en vurdering av faktisk og forventet etterspørsel, og vareutvalget i de enkelte utsalg skal tilpasses etterspørselen. Med årene har det avvikende sortimentet vokst seg stort, og utsalgene opplevde problem med mange lavfrekvente produkter. Basert på en grundig analyse av salget ble det derfor besluttet å redusere antall avvikende enheter i basissortimentet fra 189 til 120 i kategori 6 og 7 butikkene, samt øke valgfriheten for butikkene basert på lokal etterspørsel. Produktgruppen musserende vin ble redusert fra 8 til 5 enheter. Hovedprinsippene ble presentert for grossistene via Leverandørportalen i skriv av 26.10.10 og ny modell for innkjøp ble publisert 01.06.2011.

Sortimentet for avvikende flaskestørrelser kommer i tillegg til et produkt som er overført eller innkjøpt til basis sortimentet, og kjøpes inn etter retningslinjer fastsatt av Vinmonopolet (som redegjort for under "Bakgrunn") og er gjeldende for 2 år om gangen. Dette sikrer en viss dynamikk i sortimentet samt forutsigbarhet over tid for produkter som er kjøpt inn. De avvikende variantene kjøpes inn til basisutvalget på bakgrunn av mestselgende hovedvariant i kategori 6 og 7 siste 12 måneder, og listeføres sammen med hovedvariant i en angitt tidsperiode (2 år). Avvikende flaskestørrelser henger sammen med hovedvariant, dvs. at dersom hovedvarianten strykes fra basisutvalget avvikes også de avvikende variantene.

Dagens avvikende sortiment er fastsatt til 120 enheter og oppdelt i 19 produktgrupper for best mulig tilpasning til etterspørsel og sortiment. Rangeringsrapporten (vedlegg 14) som klager refererer til, er til sammenligning oppdelt i 44 produktgrupper og ytterligere 151 pris segmenter. Det ville derfor vært uhensiktsmessig å følge de samme produktgruppene/segmentene som gjøres i rangeringsrapporten når antall avvikende varianter skal begrenses oppad til 120 enheter.

Når det gjelder innkjøp til det avvikende sortimentet er produktgruppe "Musserende vin" ikke delt opp i prissegmenter, dvs. at all musserende vin med samme sødmebetegnelse konkurrerer mot hverandre. Når produktgruppene for det avvikende sortimentet ble definert var dette en vurdering som ble gjort med bakgrunn i salgsvolum. En slik inndeling i produktgrupper ligger under Vinmonopolets forretningsmessige skjønn, jf innkjøpsforskriften § 2-2 og innkjøpsreglementets punkt 7.1. Videre vil produktgruppeinndelingen Vinmonopolet har foretatt i forhold til avvikende sortiment føre til større konkurranse, som ivaretar etterspørsel og likebehandling.

Klager viser til rangeringsrapporten for august 2011. Klager forveksler avslutningen av innkjøp av avvikende varianter med strykingsreglene for hovedvariant i basis- og testutvalget, jf innkjøpsforskriften § 2-2, § 5-5 samt punkt 3.1 i innkjøpsreglementet.

Måling og rangering av salgsvolum (rangeringsrapporten) for hovedvariant i basis- og testutvalget måles mot styringstallet i sin produktgruppe og prissegment hver 2. måned, og produkter som ikke oppnår en rangering innenfor styringstallet for produktgruppen, samt produkter som har solgt mindre enn 270 liter i måleperioden, strykes. Klager har beholdt sitt produkt Charlemagne Blanc de Blancs Réserve Brut 75 cl hovedvarianten i basisutvalget. Det er innkjøp av de avvikende varianter som er avsluttet, som følge av nye retningslinjer.

Det er hovedvarianten som måles i rangeringsrapporten. Det er derfor feil og ikke relevant at den avvikende flaskestørrelsen på 150 cl (3068905) og som klager anfører ville vært på 6. plass i rangeringsrapporten eller at begge flaskestørrelser selger mer enn det minstselgende produktet innenfor styringstallet i produktgruppen (4276101 Baron-Fuente Tradition Brut).

Når det gjelder klagers anførsel om at det ikke gis anledning til å lansere de avvikende flaskestørrelsene i testutvalget, jf Vinmonopolets brev av 27. juli 2011, vises det til nemndas uttalelser i klagesak 06/2007. Det fremgår her at det ikke er anledning til å ha et avvikende produkt i testutvalget når en annen størrelse av samme produkt finnes i basisutvalget. Dette er i overensstemmelse med ordlyden i innkjøpsforskriftens § 5-1.

Under henvisning til det ovenfor nevnte, samt at klager har hovedvarianten Charlemagne Blancs de Blancs Réserve Brut 75 cl i basisutvalget, er det ikke riktig at vedtaket om å avslutte innkjøp av de to avvikende variantene er en de facto forretningsnektelse. Det er videre adgang til å ha de avvikende variantene i bestillingsutvalget eller tilleggsutvalget.

For øvrig gis klagen ikke oppsettende virkning.

Nemnda har kommet til at klagen ikke kan tas følge.

Vinmonopolets innkjøpsreglement punkt 7.1, første setning slår fast at *"Vinmonopolet kan ut fra markedsmessige kriterier tillate flere emballasjestørrelser pr. produkt."*

På bakgrunn av bestemmelsens utforming og Vinmonopolets praksis knyttet til bestemmelsen er nemnda enig med Vinmonopolet i at innkjøpsforskriften og innkjøpsreglementet er beregnet på Vinmonopolets ordinær produkter (ordinære flaskestørrelser /hovedvarianter), og at det hører inn under Vinmonopolets forretningsmessige skjønn av ta stilling til hvilken grad og i hvilket omfang Vinmonopolet skal akseptere salg av avvikende flaskestørrelser.

Uansett kreves det likevel at retningslinjene som knytter seg til slike innkjøp ivaretar de grunnleggende hensynene til forutberegnelighet og likebehandling, og at saksbehandlingen er forsvarlig og etterprøvbart.

Vinmonopolets gjennomgang i klagetilsvaret og i tilleggsskrivene viser at Vinmonopolet hadde et saklig behov for å redusere antallet produkter med avvikende flaskestørrelse, og videre at grossistene forbindelse med omleggingen til nytt system ble varslet om hva som ville bli konsekvensene av denne. Nemnda er videre enig med Vinmonopolet i at den nye innkjøpsordningen, som baserer seg på færre produkter i avvikende størrelse, og innkjøp basert på hovedvariantens salgsvolum, ivaretar hensynet til likebehandling. En motsatt innkjøpsordning, der innkjøpene skulle

baseres på salgsvolumet til eksisterende avvikende varianter ville kunne slå uheldig ut for de grossister som ikke allerede hadde avvikende flaskestørrelse i sortimentet.

Slutning:

Klagen tas ikke til følge.

Nils Holm

Grethe Gullhaug

Else Frislid

Odd Anders Nilsen